

Grundlagsutskottet

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om smittsamma sjukdomar och vissa lagar som har samband med den

Till social- och hälsovårdsutskottet

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om smittsamma sjukdomar och vissa lagar som har samband med den (RP 13/2016 rd): Ärendet har remitterats till grundlagsutskottet för utlåtande till social- och hälsovårdsutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- regeringsråd Liisa Katajamäki, social- och hälsovårdsministeriet
- överläkare Sari Ekholm, social- och hälsovårdsministeriet
- justitiekansler Jaakko Jonkka, Justitiekanslersämbetet
- professor Raija Huhtanen
- juris doktor, docent Liisa Nieminen
- professor (emeritus) Teuvo Pohjolainen.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- professor Veli-Pekka Viljanen.

PROPOSITIONEN

Regeringen föreslår att det stiftas en ny lag om smittsamma sjukdomar som ska ersätta den gällande lagen med samma namn. Dessutom föreslås ändringar i vissa andra lagar.

Lagarna avses träda i kraft våren 2016. I motiven till lagstiftningsordning bedöms de föreslagna bestämmelserna med avseende på grundlagens 6 § om jämlikhet, 7 § 1 mom. om rätten till personlig frihet och integritet, 9 § om rörelsefrihet, 10 § om skydd för privatlivet, 18 § 1 mom. om rätten att själv välja arbete och yrke samt 21 § om rättsskydd. Förutom till de angivna bestämmelserna i grundlagen anknyter förslagen till bestämmelsen i 1 § i grundlagen enligt vilken konstitutionen ska trygga människovärdets okränkbarhet och den enskilda människans frihet och rättigheter samt främja rättvisa i samhället. Dessutom anknyter förslagen till 80 § i grundlagen enligt

Utlåtande GrUU 11/2016 rd

vilken bestämmelser om grunderna för individens rättigheter och skyldigheter ska utfärdas genom lag, och till 118 § som föreskriver om ansvar för ämbetsåtgärder.

Regeringen anser att regleringen inte förutsätter behandling i grundlagsordning, men att det dock är motiverat att inhämta grundlagsutskottets utlåtande om propositionen.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Utgångspunkter för bedömningen

Syftet med propositionen är att ersätta den lag om smittsamma sjukdomar som utfärdades 1986 och som ändrats flera gånger efter det med en ny lag med samma namn. Den gällande lagen om smittsamma sjukdomar stiftades före revideringen av bestämmelserna om de grundläggande rättigheterna och utan grundlagsutskottets medverkan. Grundlagsutskottet har dock senare bedömt vissa ändringar av lagen (GrUU 6/2003 rd och GrUU 26/2006 rd).

Syftet med den nya lagen om smittsamma sjukdomar (nedan även förslaget till lag om smittsamma sjukdomar) är att förebygga smittsamma sjukdomar och spridningen av dem samt deras negativa konsekvenser för människor och samhälle. Lagförslaget innehåller ett flertal bestämmelser som ger myndigheterna rätt att ingripa i enskildas grundläggande rättigheter och att införa begränsningar som bedömts vara nödvändiga för att syftet med lagen ska uppnås. De begränsningar som lagförslaget innebär gäller bland annat ingripande i den personliga frihet och integritet som åtnjuter skydd enligt 7 § 1 mom. i grundlagen samt i det skydd för privatlivet som tryggas genom 10 § i grundlagen, till den del dessa rättigheter anses garantera personens självbestämmanderätt. Bestämmelserna måste därför bedömas med avseende på de generella villkoren för att inskränka de grundläggande fri- och rättigheterna och i förekommande fall också med avseende på särskilda villkor (jfr GrUU 15/2015 rd, s. 3).

Det allmänna ska enligt 19 § 3 mom. i grundlagen främja befolkningens hälsa. Det finns i princip godtagbara och vägande skäl för lagförslaget i allmänhet och för de enskilda bestämmelser som föreslås för att hindra spridningen av smittsamma sjukdomar och som innebär begränsningar av de grundläggande fri- och rättigheterna (GrUU 26/2006 rd, s. 2/I, GrUU 6/2003 rd, s. 3/I). I sista hand kan det handla om rätten till liv (se även GrUU 15/2015 rd, s. 3). Förslaget måste dock också bedömas med avseende på huruvida det uppfyller kraven att inskränkningar av de grundläggande fri- och rättigheterna ska vara nödvändiga, noga avgränsade och proportionella och att rättsskyddsarrangemangen ska vara tillräckliga (GrUU 10/2016 rd, s. 2).

Grundläggande element i lagen

Enligt bemyndigandet att utfärda förordning i 5 § i lagförslaget ska det genom förordning av statsrådet föreskrivas vilka sjukdomar som är allmänfarliga, vilka övervakningspliktiga och vilka av de andra smittsamma sjukdomarna som är anmälningspliktiga. Bemyndigandet är av betydelse särskilt av det skälet att lagförslagets mest långtgående inskränkningar av de grundläggande fri- och rättigheterna är knutna till åtgärder för att förhindra spridningen av allmänfarliga smittsamma sjukdomar.

Utlåtande GrUU 11/2016 rd

Bestämmelserna måste granskas utifrån 80 § 1 mom. i grundlagen. Enligt det momentet får förordningar utfärdas med stöd av ett bemyndigande i grundlagen eller i någon annan lag. Bestämmelser om grunderna för individens rättigheter och skyldigheter samt om frågor som enligt grundlagen i övrigt hör till området för lag ska utfärdas genom lag.

De grundläggande bestämmelserna för bemyndigandet att utfärda förordning är definitionen av smittsam sjukdom i 3 § 1 mom. i lagförslaget och dessutom 4 §, där de smittsamma sjukdomarna indelas i allmänfarliga, övervakningspliktiga och andra smittsamma sjukdomar av vilka en del kräver kontinuerlig uppföljning på grund av den sjukdomsörda eller epidemisk som sjukdomen innebär för befolkningen.

Med hänsyn till dess syfte menar utskottet att bemyndigandet i lagen likväl är tillräckligt avgränsat (Se även GrUU 6/2003 rd). Utskottet har dock på senare år upprepat påpekat att trots att bestämmelserna i grundlagen under alla omständigheter direkt begränsar tolkningen av bemyndigandebestämmelser och innehållet i bestämmelser som utfärdas med stöd av bemyndigandena, och att det därmed inte går att genom förordning utfärda allmänna rättsregler om frågor som hör till området för lag (t.ex. GruU 10/2016 rd, s. 5), så bör bemyndigandet med hänsyn till 80 § i grundlagen formuleras så att bemyndigandet gäller utfärdande av närmare bestämmelser (GrUU 49/2014 rd, s. 5/II).

Ett bemyndigande bör dessutom i regel placeras i samband med den grundläggande bestämmelsen (GruU 10/2016 rd, s. 5). Det finns därför skäl att också i förslaget till lag om smittsamma sjukdomar placera bemyndigandet att utfärda förordning i 5 § i anslutning till den grundläggande bestämmelsen om anmälningsplikt, till den del avsikten är att genom förordning utfärda närmare bestämmelser om vilka av de andra smittsamma sjukdomarna som är anmälningspliktiga. Om syftet i stället är att man med sjukdomar som omfattas av anmälningsplikten menar de övervakningspliktiga sjukdomar som nämns i 4 § i lagförslaget, bör formuleringen av bemyndigandet preciseras.

Vård oberoende av patientens vilja

Enligt 64 § 2 mom. i förslaget till lag om smittsamma sjukdomar kan en som insjuknat i en allmänfarlig smittsam sjukdom eller i en sjukdom som med fog misstänks vara en allmänfarlig smittsam sjukdom oberoende av sin vilja ges sådan vård och behandling som är nödvändig för att förebygga sjukdomsspridning. Vidare kan man enligt 65 § 1 mom. i förslaget ge förskrivna läkemedel till patienten trots att patienten motsätter sig det, om det är nödvändigt för att förhindra spridningen av en allmänfarlig smittsam sjukdom eller en sjukdom som med fog kan misstänkas vara en allmänfarlig smittsam sjukdom.

Grundlagsutskottet anser att den föreslagna bestämmelsen inte är problematisk. Utskottet påpekar ändå att motiven till bestämmelserna om vård mot patientens vilja och om tvångsmedicinering verkar sträcka sig längre än vad som framgår av själva bestämmelserna. I motiven till lagstiftningsordning antyds att de kan tillämpas också i en situation där det endast föreligger ett hot mot patientens eget liv eller egen hälsa. Utskottet understryker att man i patientvården måste respektera patientens självbestämmanderätt och att denna rätt är kopplad till ett flertal grundläggande fri- och rättigheter, särskilt till 7 § om personlig frihet och integritet och 10 § om skydd för pri-

Utlåtande GrUU 11/2016 rd

vatlivet i grundlagen. Bland annat individens rätt att bestämma över sig själv och sin kropp ingår i grundlagsskyddet för privatlivet (se t.ex. GrUU 15/2015 rd, s. 3 och de hänvisningar som ges där). Om en patient med insikt i sitt sjukdomstillstånd motsätter sig en viss medicinering och detta inte medför risk för någon annan, utan enbart för patientens egen hälsa, utgör den föreslagna bestämmelsen enligt utskottets uppfattning inte en tillräcklig grund för vård mot patientens vilja.

Åtgärder i samband med en omfattande smittrisk

I 58 § i förslaget till lag om smittsamma sjukdomar ges ett bemyndigande att fatta beslut om särskilda bekämpningsåtgärder. Dessa kan uppenbarligen rikta sig också mot till exempel färdmedel och bostäder som är i privat bruk. Förslaget kan alltså vara betydelsefullt med avseende på skyddet för privatlivet enligt 10 § och egendomsskyddet enligt 15 § i grundlagen. Med hänsyn till kravet att inskränkningar av de grundläggande fri- och rättigheterna ska vara exakta och noga avgränsade är det oklart vad allt som omfattas av de bekämpningsåtgärder som nämns i paragrafen. Bekämpningsåtgärderna specificeras inte heller i motiven till bestämmelsen. Grundlagsutskottet är av den uppfattningen att bestämmelsen måste preciseras så att det mer exakt framgår vilka slag av bekämpningsåtgärder som kan riktas mot de lokaler som avses i bestämmelsen.

Utskottet vill också påminna om kravet att inskränkningar av de grundläggande fri- och rättigheter ska vara proportionella. I den föreslagna bestämmelsen har förutsättningarna för bekämpningsåtgärder och stängning av lokaler angetts i en tämligen öppen form och de är knutna främst till att en allmänfarlig smittsam sjukdom som medför omfattande smittrisk har konstaterats eller med fog kan väntas förekomma. Det finns skäl att precisera bestämmelsen så att de avsedda åtgärderna, när det är frågan om andra lokaler än offentliga lokaler, kopplas till exempel till nödvändigheten av att förhindra spridning av en allmänfarlig smittsam sjukdom.

Brådskanie beslut om restriktioner

Rätten att fatta beslut om restriktionen har i lagförslaget i huvudsak anvisats den läkare i tjänsteförhållande som i kommunen eller i sjukvårdsdistriktet ansvarar för smittsamma sjukdomar. Enligt 70 § i lagförslaget kan också någon annan legitimerad läkare inom den offentliga hälso- och sjukvården i brådskanie fall besluta att en person eller varor ska hållas i karantän eller en person hållas isolerad eller besluta om nödvändig hälso- och sjukvård, läkemedelsbehandling trots att personen motsätter sig det eller begränsning av kontakter under högst fem dagar för att förhindra att en smittsam sjukdom sprids, om han eller hon efter att ha undersökt personen kan konstatera att det sannolikt föreligger förutsättningar för ett beslut. Av motiven framgår att den läkare som avses i bestämmelsen inte nödvändigtvis står i tjänsteförhållande till den offentliga hälso- och sjukvården.

Grundlagsutskottet har i fråga om den gällande lagen om smittsamma sjukdomar bedömt en bestämmelse som utskottet ansåg att i praktiken, till följd av utläggning av hälsocentralfunktioner på entreprenad, kan leda till att också andra än läkare i tjänsteförhållande i brådskanie fall får besluta om karantän. Utskottet ansåg att beslut om karantän utgör en offentlig förvaltningsuppgift och att bestämmelsen därför var av betydelse med hänsyn till 124 § i grundlagen. Enligt den bestämmelsen får uppgifter som innebär betydande utövning av offentlig makt bara ges myndigheter. Utskottet ansåg dock att bestämmelserna inte utgör något konstitutionellt problem på den

Utlåtande GrUU 11/2016 rd

punkten, mot bakgrunden av att människor löper risk att utsättas för en allmänfarlig sjukdom som allvarligt hotar befolkningens hälsa och att det då krävs snabba beslut och eftersom karantänsbeslutet genast ska underställas det kommunala organ som ansvarar för bekämpningen av smittsamma sjukdomar för fastställelse (GrUU 26/2006 rd, s. 3/II). Det nu aktuella förslaget till lag om smittsamma sjukdomar innehåller ingen skyldighet att underställa beslutet för fastställande.

Grundlagsutskottet har senare bedömt ett förslag till ändring av mentalvårdslagen så att också andra läkare än en legitimerad läkare i tjänsteförhållande kan skriva en observationsremiss, om läkaren på basis av sina undersökningar anser att förutsättningarna för beslut om vård oberoende av patientens vilja sannolikt finns. Utskottet hänvisade då till att t.ex. en på självständig prövning baserad rätt att ingripa i en persons grundläggande fri- och rättigheter enligt utskottets praxis har ansetts vara betydande utövning av makt. Ur det här perspektivet kan det anses klart att samtliga lösningar genom vilka man väsentligen ingriper i den personliga frihet och integritet som avses i 7 § i grundlagen (t.ex. intagning för observation eller vård, begäran om handräckning) innebär en betydande utövning av offentlig makt (GrUU 5/2014 rd, s. 2/II). Grundlagsutskottet har tidigare ansett att det innebär ett intrång åtminstone i den personliga friheten enligt grundlagens 7 § 1 mom. när det bestäms att en person ska hållas i karantän (GrUU 26/2006 rd, s. 2/II).

Vid bedömningen av förslaget om observationsremiss ansåg utskottet att det att en observationsremiss skrivits i sig inte betyder att den som remissen gäller kommer att tas in för observation eller tas in för vård oberoende av sin vilja. Den bedömning av vårdbehovet som gjorts i observationsremissen binder inte heller den läkare i tjänsteförhållande som bestämmer att patienten ska tas in för observation eller för vård oberoende av sin vilja. Till följd av de begränsade rättsverkningarna ansåg utskottet att befogenheter som ges andra än läkare i tjänsteförhållande inte innebär utövande av betydande offentlig makt (GrUU 5/2014 rd, s. 2/II). I samma utlåtande tog utskottet ställning till om det föreslagna arrangemanget äventyrar de grundläggande fri- och rättigheterna, rättssäkerheten eller andra krav på god förvaltning på ett sätt som är problematiskt med hänsyn till 124 § i grundlagen. Behörigheten för andra läkare än läkare i tjänsteförhållande och rättsverkningarna av skrivandet av en observationsremiss hade enligt utskottet på ett lämpligt begränsats till det nödvändigaste med tanke på syftet (GrUU 5/2014 rd, s. 4/I).

Enligt utskottet skiljer sig syftet med lagen om smittsamma sjukdomar och dess bestämmelser om målen med brådskande restriktioner från mentalvårdslagen, särskilt när det gäller risken för att människor utsätts för en allmänfarlig sjukdom som allvarligt hotar befolkningens hälsa (GrUU 26/2006 rd, s. 3/II). Därför kan lagförslagets 70 § om brådskande beslut i inledningsfasen i syfte att förhindra att en smittsam sjukdom sprids eller för att förhindra ny smitta anses vara motiverad i konstitutionellt hänseende. Grundlagsutskottet anser dock att det särskilt vid förordnande av karantän eller isolering är fråga om frihetsberövande enligt 7 § 3 mom. i grundlagen och artikel 5 i Europakonventionen och innebär ett långtgående ingrepp i den personliga friheten (se t.ex. GrUU 15/2015 rd, s. 3). Också de andra restriktionerna i den föreslagna bestämmelsen kan innebära långtgående inskränkningar av de grundläggande fri- och rättigheterna. Enligt förslaget till lag om smittsamma sjukdomar grundar sig besluten på den enskilde läkarens självständiga prövning.

Av de skäl som nämnts menar utskottet att förslaget bör preciseras så att beslutsrätten för andra läkare än läkare i tjänsteförhållande begränsas till det som är nödvändigt för att syftet med bestämmelsen ska fyllas. Bestämmelsen måste kompletteras så att andra läkare än läkare i tjänsteförhål-

Utlåtande GrUU 11/2016 rd

lande på det sätt som avses i motiven till bestämmelsen inledningsvis kan vidta endast åtgärder som är nödvändiga för att uppnå syftet med bestämmelsen, varefter en läkare i tjänsteförhållande måste kopplas in i beslutsprocessen; det kan till exempel ske genom att beslutet så fort som omständigheterna tillåter det underställs en behörig läkare i tjänsteförhållande för fastställelse. Bestämmelsen har en ovillkorlig tidsgräns. Det är motiverat, men tidsgränsen bör vara väsentligt kortare. För att lagförslaget ska kunna behandlas i vanlig lagstiftningsordning måste det ändras på dessa punkter.

Grundlagsutskottet uppmärksammar dessutom att en förutsättning för ett beslut enligt den föreslagna bestämmelsen är att det sannolikt föreligger förutsättningar för ett beslut. Bestämmelsen har inte motiverats på denna punkt. Det förefaller som om bestämmelsen skulle leda till att det för de läkare som där avses uppställs en lägre tröskel för beslutsrätten än för läkare i tjänsteförhållande som i kommunen eller i samkommunen för sjukvårdsdistriktet ansvarar för smittsamma sjukdomar. Om det inte finns några godtagbara motiv för denna skillnad, måste bestämmelsen, till den del det gäller grunderna för beslutsrätten, formuleras så att den motsvarar det som sägs om förutsättningarna för beslut som fattas av läkare i tjänsteförhållande.

Behörighetsfördelningen mellan myndigheterna

Grundlagsutskottet menar att lagförslagets bestämmelser om myndigheternas behörighet är ställvis oklar. Enligt utskottets praxis ska det speciellt i samband med bestämmelser som har kopplingar till de grundläggande fri- och rättigheterna entydigt eller annars noggrant framgå av lagstiftningen vem den behöriga myndigheten är, eller åtminstone ska principerna för myndigheternas befogenhetsförhållanden och villkoren för att delegera befogenheter framgå tillräckligt exakt av lagen (GrUU 49/2014 rd, s. 4/II). Därför bör till exempel 8 § (Bekämpning på lokal nivå) och 10 § (Bekämpning av smittsamma sjukdomar inom försvarsmakten och Gränsbevakningsväsendet och vid vissa statliga inrättningar) preciseras till exempel enligt det som sägs i motiven.

Kommunal självstyrelse

Enligt 13 § i förslaget till lag om smittsamma sjukdomar utfärdas genom förordning av statsrådet närmare bestämmelser om uppgifterna för bland andra samkommunerna för sjukvårdsdistrikten och kommunerna. Enligt 121 § 2 mom. i grundlagen ska bestämmelser om de allmänna grunderna för kommunernas förvaltning och om uppgifter som åläggs kommunerna utfärdas genom lag. I självstyret för kommunens invånarna ingår att kommunen själv ska kunna fatta beslut om uppgifter som den med stöd av sitt självstyre åtar sig och att kommunen i övrigt endast kan ges uppgifter genom lag. Det väsentliga är att kommunerna inte kan ges nya uppgifter genom bestämmelser på lägre nivå än lag (RP 1/1998 rd, s. 176/I). Grundlagsutskottet sluter sig till att placeringen av 13 § i det föreslagna 2 kap. betyder att avsikten är att föreskriva om bemyndigande att genom förordning utfärda närmare bestämmelser om de uppgifter som i det kapitlet ges genom lag. Enligt den tolkningen är den föreslagna bestämmelsen oproblematiserad. Den självstyrelse som skyddas i 121 § i grundlagen tryggas på behörigt sätt om bemyndigandet, mer precist formulerat, till den del det är väsentligt med hänsyn till den nämnda bestämmelsen i grundlagen placeras i anslutning till den grundläggande bestämmelsen (GrUU 10/2016 rd, s. 5).

Utlåtande GrUU 11/2016 rd

Enligt 47 § i förslaget till lag om smittsamma sjukdomar kan det genom förordning av statsrådet föreskrivas om obligatoriska vaccinationer, om det är nödvändigt med heltäckande vaccinationer för att förhindra spridningen av en allmänfarlig smittsam sjukdom som kan orsaka allvarlig skada på livet och hälsan för hela befolkningen eller en del av den. I samband med stiftandet av den gällande lagen bedömde grundlagsutskottet ett förslag till bestämmelse enligt vilket statsrådet kan bestämma att allmän obligatorisk vaccinering ska verkställas i kommunerna. Utskottet ansåg då att bestämmelsen i sak ålägger kommunerna att ordna med obligatorisk vaccinering för att förhindra att smittsamma sjukdomar som avses i lagrummet sprids, och att statsrådet följaktligen bara kan bestämma hur uppgiften ska fullgöras. Om man förstår saken så utgjorde regeln enligt utskottets uppfattning inget problem med avseende på grundlagens 121 § 2 mom. (GrUU 6/2003 rd, s. 4/I—II). I förslaget till lag om smittsamma sjukdomar finns bestämmelser om kommunernas skyldighet att ordna vaccinationer i 44 § 2 mom. och 45 § 2 mom. Utifrån formuleringarna täcker de bestämmelserna likväl inte de obligatoriska vaccinationer som avses i 47 §. Av skäl som följer av 121 § i grundlagen bör bestämmelsen om obligatoriska vaccinationer kompletteras med ett omnämmandet av att kommunerna är skyldiga att ordna dessa vaccinationer.

I 9 § i lagförslaget föreskrivs om bekämpning i kommunerna. Med hänsyn till den kommunala självstyrelsen menar grundlagsutskottet att den föreslagna bestämmelsen bör preciseras genom en noggrannare förklaring av vad man i bestämmelsen avser med befolkning i förhållandet till kommunmedlemmarna, i det fall att bestämmelsen leder till nya uppgifter för kommunerna.

Bemyndigande att utfärda förordning om obligatorisk vaccination

Det ovan behandlade bemyndigandet att utfärda förordning om obligatorisk vaccination i 47 § i lagförslaget är av betydelse också med hänsyn till grundlagens 7 § om rätten till personlig integritet. Utskottet menar att regeringen i sig har lagt fram godtagbara motiv för obligatorisk vaccination och att tillämpningen, på ett sätt som uppfyller proportionalitetskravet, har avgränsats till situationer där det är nödvändigt med vaccinationer. Enligt 7 § 3 mom. i grundlagen får den personliga integriteten inte kränkas godtyckligt eller utan laglig grund. Bestämmelsen bör därför utformas som en grundläggande bestämmelse om möjligheten att ordna obligatorisk vaccination under vissa omständigheter. Det kan föreskrivas att beslut om ordnande av obligatorisk vaccination ska fattas genom förordning av statsrådet.

Av bemyndigande att utfärda förordning i 54 § 2 mom. i lagförslaget framgår att en obligatorisk vaccination kan begränsas till en viss del av befolkningen, till en viss befolkningsgrupp eller till en viss åldersklass. Med hänsyn till jämlikhetskravet i 6 § i grundlagen menar utskottet att den möjligheten bör skrivas in också i lagbestämmelsen om obligatorisk vaccination.

Återkallelse av tillstånd för laboratorier

Enligt 18 § 4 mom. i lagförslaget kan regionförvaltningsverket återkalla ett tillstånd, om det efter att tillståndet beviljats uppdagas att laboratoriet, dess laboratorium på underentreprenad eller den verksamhetsenhet som det övervakar inte uppfyller villkoren för tillstånd eller om det förekommer allvarliga brister i dess verksamhet och bristerna inte har avhjälpats trots föreläggande från regionförvaltningsverket. Förslaget är konstitutionellt betydelsefullt med avseende på näringsfriheten enligt 18 § 1 mom. i grundlagen. När det gäller bestämmelser om näringsverksamhet har ut-

Utlåtande GrUU 11/2016 rd

skottet ansett att återkallande av tillstånd får mer kännbara följder än avslag på tillståndsansökan, eftersom återkallandet innebär ett ingrepp i den enskildes rättsliga ställning. Därför har utskottet ansett att det för att lagstiftningen ska vara proportionerlig är nödvändigt att möjligheten att återkalla tillstånd kopplas till allvarliga eller väsentliga förseelser eller försummelser och till att eventuella anmärkningar och varningar till tillståndshavaren inte har lett till att bristerna i verksamheten har korrigerats (se t.ex. GrUU 34/2012 rd, s. 2). Eftersom villkoren för beviljande av tillstånd är tämligen allmänt hållna i 18 § 3 mom. i lagförslaget, måste villkoren för återkallelse av tillstånd bindas till väsentliga förändringar i förutsättningarna för tillstånd och till att de bristande förutsättningarna för beviljande inte har avhjälpats trots föreläggande från regionförvaltningsverket.

Skyddet för privatliv och personuppgifter

Enligt 10 § 1 mom. i grundlagen utfärdas närmare bestämmelser om skyddet för personuppgifter genom lag. Grundlagsutskottets praxis har varit att lagstiftarens handlingsutrymme begränsas både av den här bestämmelsen och av att skyddet för personuppgifter delvis ingår i samma moment som skyddet för privatlivet. På det hela taget handlar det om att lagstiftaren måste tillgodose denna rätt på ett sätt som är godtagbart med avseende på de grundläggande fri- och rättigheterna över lag. Om man ser till skyddet för personuppgifter har grundlagsutskottet i sin etablerade praxis ansett det viktigt att reglera åtminstone syftet med registrering av sådana uppgifter, innehållet i uppgifterna, det tillåtna användningsändamålet inklusive rätten att lämna ut registrerade uppgifter, den tid uppgifterna ska finnas kvar i registret och den registrerades rättssäkerhet. Dessutom ska regleringen av dessa faktorer på lagnivå vara heltäckande och detaljerade (se t.ex. GrUU 21/2012 rd).

Vissa register enligt lagförslaget ska bildas utifrån anmälningar om smittsam sjukdom. Enligt 23 a § i den gällande lagen ska en anmälan om smittsam sjukdom förstöras före utgången av det år som följer på anmälan och uppgifterna i anmälan får inte kopieras eller överföras till patientregistret vid hälsovårdscentralen eller inom sjukvårdsdistriktet. I förslaget till lag om smittsamma sjukdomar finns ingen liknande bestämmelse. Det kan enligt utskottet därför bli oklart vad som görs med anmälningar. Det finns således anledning att precisera bestämmelsen på denna punkt.

Annat

Enligt propositionens allmänna motivering har det grundläggande förslaget till en regeringsproposition beretts av en konsult på uppdrag av social- och hälsovårdsministeriet. Lagberedningen är en av ministeriernas mest centrala uppgifter. Det står klart att den uppgiften inte kan läggas ut på entreprenad. I praktiken har det dock ansetts att det inte hindrar inhämtning av externa utredningar eller experthjälp. I ljuset av tillgängliga uppgifter menar grundlagsutskottet att propositionen inte har beretts på ett sätt som avviker från den typiska situationen där man i inledningsfasen utnyttjar en utredningsperson eller annan motsvarande experthjälp.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Grundlagsutskottet anför

Utlåtande GrUU 11/2016 rd

att lagförslagen kan behandlas i vanlig lagstiftningsordning, men lagförslag 1 bara om utskottets konstitutionella anmärkningar till 70 § beaktas på behörigt sätt.

Helsingfors 7.4.2016

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Annika Lapintie vänst
vice ordförande Tapani Tölli cent.
medlem Maria Guzenina sd
medlem Anna-Maja Henriksson sv
medlem Hannu Hoskonen cent.
medlem Antti Häkkänen saml
medlem Ilkka Kantola sd
medlem Kimmo Kivelä saf
medlem Antti Kurvinen cent
medlem Jaana Laitinen-Pesola saml
medlem Leena Meri saf
medlem Ville Niinistö gröna (delvis)
medlem Ulla Parviainen cent
medlem Wille Rydman saml
medlem Ville Skinnari sd.

Sekreterare var

utskottsråd Mikael Koillinen.